

Zásady soukromého práva

- **základní pravidla, která ovládají soukromé právo jako systémový celek** a jsou používána *při aplikaci a výkladu* institutů soukr. p.
- vedle zásad ovládajících soukromé právo jako celek, a tedy i občanské právo a občanský zákoník, se *některé zásady soukromého práva uplatňují jen u některých zvláštních soukromých práv* a tím i v odpovídajících zvl. zákonech (typicky - právo duševního vlastnictví)
- **zásady ovládající občanské právo se uplatňují bez ohledu na to, zda jsou v textu obč. zák. výslovně vyjádřeny, či nikoliv** – v obč. zák. výslovný způsob vyjádření zásad, ale nejde o taxativní výčet

Zásady ústavněprávní úrovně

- v *Ústavě, Listině, MS o občanských a lidských právech* – př: čl.1. L.: “*Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné, nezrušitelné*”; čl.6: právo na život; čl.10: právo na zachování lidské důstojnosti, cti, dobré pověsti, jména; čl.1: právo na ochranu vlastnic.p.
- nutný **ústavně-konformní výklad** všech ustanovení soukromoprávních ustanovení

Zásady občanskoprávní

- obsaženy zejm. v § 3 a násl.:

1) autonomie vůle osob soukromého práva

- **možnost soukromoprávních subjektů utvářet soukromoprávní vztahy podle své svobodné vůle**
- jsou to ony samy - strany, které si určují, **zda chtějí právní jednání učinit, jaké, s jakým adresátem a v jaké formě** (př. smluvní autonomie, testovací autonomie, vlastnická)
- subjekty mohou vstupovat svobodně ze své vůle a iniciativy do soukromoprávních vztahů a stanovit většinou svá práva a povinnosti, **pokud v tom nejsou omezeni normami kogentními**
- **umožňuje ji dispozitivnost** právních norem
- **není neomezená - je limitována zákonnými zákazy, dobrými mravy, veřejným pořádkem, ujednáním s druhou stranou, příp. rozhodnutím org. veřej. moci.**
  - **dobré mravy** (bonae mores) - pojem nedefinovaný, utvářen soudní praxí a doktrínou, souhrn společenských, kulturních, mravních hodnot, které v historickém vývoji osvědčují svou jistou neměnnost, vystihující podstatné historické tendence a zejména jsou sdíleny a uznávány rozhodující většinou společnosti. Jejich použití má přispět v jednotlivých konkrétních případech k odstranění tvrdosti a nalezení spravedlivého řešení, k níž by mohlo dojít při strohé aplikaci zákona.
  - **veřejný pořádek** – objektivním právem stanovený a chráněný stav společnosti a státu, na jehož neporušitelnosti je třeba trvat; pravidla, na kterých spočívají právní základy společnosti

2) rovné (rozuměj hmotněprávní) postavení osob soukromého práva

- **obč. zák. je vybudován na svobodě jednotlivce a potlačuje rovnost jako princip obč. práva**, rovnost nezakotvuje, jen se na ni odvolává v důvodové zprávě (resp. na čl. 1 Listiny)
- **Platí pro všechny osoby:** fyzické, právnické, stát, pokud by vystupoval jako soukromoprávní osoba
- **Žádná z osob nemůže autoritativně jednostranně určovat druhé osobě** soukromého práva soukromoprávní postavení tj. založit její práva a povinnosti
- **Osoby se musí** ve vzájemném soukromoprávním styku o svých právech a povinnostech subjektivní povahy **dohodnout**. To **neplatí** u vzniku povinnosti na základě **právní skutečnosti předvídané zákonem**- např. vznik povinnosti nahradit majetkovou újmu
- **V případě sporu - nemůže žádná ze stran autoritativně na druhé vynucovat** výkon těchto práv a plnění těchto povinností (výjimečně svépomoc §14) a musí se dohodnout, obrátit na soud, příp. rozhodce

3) zákaz nikoho nepoškodit, resp.: nikomu neškodit (neminem laedere)

- Každá osoba se může chovat libovolně, jak sama uzná za vhodné ale svým jednáním (konáním, opomenutím) musí zůstat v mezích zákona. Nesmí jinou soukromou osobu poškozovat na osobnosti ani na majetku

4) zákaz: nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo závislosti svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo nesmí zároveň bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě a tíží druhých

5) závaznost smlouvy a uzavřené smlouvy (pacta sunt servanda)

- není-li smlouva dodržena, pak ten, kdo ji porušil, nese příslušnou formu odpovědnosti
- nevylučuje, že smluvní strana může od smlouvy odstoupit, nastanou-li okolnosti předvídané zákonem či, aby soud za účelem obnovy rovnováhy práv a povinností smlouvu zrušil za splnění podmínek §1765, §1766

6) zásada prevence

- vychází z myšlenky, že je lépe majetkovým i nemajetkovým újmám předcházet, než je následně napravovat

- § 2900: vyžadují-li to okolnosti případu či zvyklosti soukromého života, je *každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví či vlastnictví jiného*
- stane-li se tak, je pak úkolem občanského práva zajistit postiženému *plnou náhradu způsobené majetkové újmy (§ 2952) a odčinění nemajetkové újmy (§ 2951 odst. 2, § 2958 a § 2959)*

7) poctivost a dobrá víra (bona fide)

- § 6: *Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě.*
- Právní domněnka § 7: *Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.* Platí, dokud se neprokáže opak
- dobrá víra: *subjektivní přesvědčení, že jednáme v souladu s právem nebo že nám nějaké právo náleží (subjektivní dobrá víra X objektivní dobrá víra – přepočteno na průměrnou osobu, jestli by jiná osoba v našem postavení si myslela to samé)*
- ten, kdo jednal *ve zlé víře (mala fidei)* nemůže očekávat žádné dobrodiní aprobované právem

8) kdo vykonává své subjektivní právo, ten nikomu neškodí (neminem laedit, qui iure suo utitur), včetně zákazu zjevného zneužití práva (abusus iuris)

- jestliže osoba vykonává své osobní, rodinné, majetkové právo soukromoprávní povahy a zůstává při tomto výkonu *v mezích zákona*, musí být *při takovém výkonu práva chráněna* (projev garantované pr. jistoty)
- pokud však osoba při výkonu svého práva *z mezí zákona vybočí, jedná se o excés* a dle §8 platí, že *došlo-li ke zjevnému zneužití práva (abusus iuris), nejedná se již o výkon práva*, nýbrž o protiprávní čin, který má za následek *odepření právní ochrany*
- př.: *šikanózní výkony vlastnických práv*, které mají za účel poškodit druhou osobu, nikoliv získat vlastní hospodářský prospěch
- spojena s další zásadou obč. práva, dle které *nikdo nemůže mít užitek ze zjevného zneužití práva, z protipr. činu nebo z toho, že nejednal v dobré víře (nikdo se nemůže dovolávat vlastní nepoctivosti- "nemo turpitudinem suam alegare potest")*

9) ochrana slabší strany

- Např. spotřebitel, ochrana nezletilých, duševně nemocných, oblast individuální závislé práce, nájemní oblast, oblast poskytování zdravotní péče, oblast náhrady škody
- Neoddělitelnou zásadou moderního soukromého práva, *cílem je dosáhnout vyvážené pozice - spravedlnosti a rovnováhy zúčastněných zájmů*
- *řešení* takové situace spočívá v *nerovnovázné formální úpravě subjektivních práv a povinností subjektů* soukromoprávních vztahů. Např. *u spotřebitelských smluv* - spotřebiteli ukládáno méně povinností a více práv, dodavateli naopak více subjektivních povinností a méně práv. Účelem je dosažení rovnováhy tím, že budou právně vyrovnány předchozí ekonomické, informační, odborné a jiné rozdíly, jež mezi smluvními stranami panují. Jinak řečeno, aby bylo dosaženo rovnosti jako cíle, je nutno nerovnost výchozích pozic korigovat stejně nerovnou úpravou prostředků (práv a povinností), avšak opačně orientované.

10) ochrana soukromých subjektivních práv nabytých v minulosti (iura quaesita)

- Pokud bylo v minulosti *nabyto osobou řádným zákonným způsobem* právo subjektivní povahy, *musí být respektováno i novější právní úpravou*. Velmi úzce spjata se *zákazem retroaktivity* (lex retro non agit - §3028)

11) přípustnost analogie legis a analogie iuris ^{zvyklosti} ^{právo}

- Soud nemůže odmítnout rozhodovat projednávaný případ pouze proto, že pro něj neexistuje určité výslovné ustanovení zákona
- §10 (1) *Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího* (legis)
- (2) *Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.* (iuris)

12) soukromá práva patří bdělým (vigilantibus iura scripta sunt)

- Právo pomáhá těm, kteří *o svá práva a záležitosti pečují*
- Zejména se uplatňuje v institutech promlčení a vydržení
- Spjatý další zásady: *neznalost práva neomlouvá; přednost má ten, kdo vykonal své subjektivní soukromé právo dříve*

13) Zásada ochrany práv třetích osob

- osobě, která není účastníkem pr. vztahu, neměly by jí vznikat žádná práva ani povinnosti

14) Zásada ochrany nabytých práv

- nikomu nelze odeprít, co mu po právu náleží

15) Nikdo nemůže převést více práv než sám má - výjimkou dobrá víra nabyvatele